

Een nieuw leven

Katarina Widholm bij Boekerij:

Met hart en ziel

Een nieuw leven

Katarina Widholm

Een nieuw leven

Stockholm, 1942. Lukt het Betty een nieuw leven op
te bouwen en haar grote liefde te vergeten?

Deel 2 van *Het Zweedse lot*

Vertaald uit het Zweeds door Daniëlle Stensen

ISBN 978-90-225-9965-5

ISBN 978-94-023-2371-9 (e-book)

NUR 302

Oorspronkelijke titel: *Värma händer*

Vertaling: Daniëlle Stensen

Omslagontwerp: Bürosüd, www.buerosued.de

Omslagbeeld: © Natasza Fiedotjew / Trevillion Images, Getty Images / ilbusca

Zetwerk: Mat-Zet bv, Huizen

© 2022 Historiska Media en Katarina Widholm

© 2024 Nederlandse vertaling Meulenhoff Boekeryj bv, Amsterdam

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor mijn moeder, Valborg Widholm (1928-1979),
die me heeft geleerd hoe fijn boeken lezen is.

1942

1

Betty werd wakker van het boze gekras van een paar eksters in de dennenboom voor het raam. De winter was nog zo streng, waren ze toch al aan het nestelen?

De wekker gaf iets voor zeven uur aan en het was bijna licht buiten. 's Nachts gebruikte ze de dunne gordijnen. Pas als ze het licht aandeed, was te zien dat ze de verduisteringsgordijnen niet had dichtgetrokken. Maar ze wist dat de burens haar in de gaten hielden, dus stond ze snel op en trok de dikke gordijnen dicht, die geen sprankje licht doorlieten en de kamer muf en verstikkend maakten.

Ze rilde van de kou, ging weer naar bed, schudde het kussen achter haar hoofd op, deed het bedlampje aan en keek naar haar handen. Die waren zoals altijd kort, breed en betrouwbaar. Maar tegenwoordig ook ruw en onverzorgd. Vroeger verzorgde ze ze beter. Het was alsof ze meer uitdroogden van kantoorwerk dan van het huishoudelijke werk eerder. Misschien moest ze haar nagels een beetje vijlen en oliën? Ja, na het ontbijt zou ze ze insmeren met olie. Maar nu ging ze een half uurtje genieten.

Ze pakte haar boek van het nachtkastje, een spannende roman van Agatha Christie. Ze wilde net aan het nieuwe hoofdstuk beginnen toen ze een bekend stemmetje hoorde in de kamer ernaast: 'Mama! Mama, kom!'

Het luide, heldere stemmetje van Tina klonk uit haar slaapkamer en Betty trok snel haar ochtendjas aan over haar nachtjapon. Ze wilde Edvin en Iris niet wakker maken, die aan de andere kant van het huis sliepen en bijna moesten opstaan om te gaan werken.

Tina zat op haar knietjes in bed en probeerde zelf over de hoge rand van het ledikantje te klimmen. Haar donkere krullen hingen voor haar ogen en met haar kleine ronde achterste in haar pyjama worstelde ze om over de rand te komen. Betty prentte zich in dat ze de zijkant uit het ledikant moest halen, die was niet meer nodig.

Het meisje liet zich op de grond glijden, streek haar haar naar achteren en glimlachte stralend van vreugde naar Betty. ‘Mama, ik droomde over de zomer. We waren aan het zwemmen bij de steiger...’

Betty glimlachte, tilde het meisje op en ging met haar naar de slaapkamer, waar ze allebei in Betty’s bed onder de deken kropen. Het meisje drukte haar koude voetjes tegen Betty’s warme bovenbenen en nestelde zich op haar moeders arm. Zoals altijd in zulke situaties stak Tina haar duim in haar mond en Betty moest haar de les lezen vanwege die onhebbelijkheid; ze trok haar dochters handje uit haar mond en zwaaide met haar wijsvinger. ‘Je bent nu een grote meid. Je weet wat mama zei.’

Tina glimlachte en haar ogen glinsterden toen ze haar neus in Betty’s oksel duwde. ‘Mag ik het sleuteltje van mijn spaarpot zien?’

Betty lachte en liet het meisje de ketting losmaken die tussen de sieraden naast het bed hing. De ketting was van dun zilver met een geëmailleerd hartje. Aan de ketting hing een mooi sleuteltje dat op Martina’s spaarpot paste; een verzilverd olifantje dat ze als doopgeschenk had gekregen en dat in haar kamer stond.

‘Is deze van mijn spaarpot?’

‘Ja, die heb je van opa en oma gekregen.’

‘Ik wil ermee spelen.’

‘Je weet dat dat niet mag, Tina.’

Het meisje liet de ketting in de lucht ronddraaien en ving hem weer op. ‘Zit er duizend miljoen geld in mijn spaarpot?’

Betty lachte en hing de sleutel terug. ‘Nee, niet zoveel, maar wel veel. We zetten het binnenkort op de bank. Op je spaarrekening.’ Ze herinnerde zichzelf eraan dat ze dat echt eerdaags moest doen. De dokter en oom Mauritz stopten bij verjaardagen en andere gelegen-

heden altijd een muntje van twee kronen en soms papiergeld in Tina's spaarpot. Ongetwijfeld zat hij vol.

Het meisje liet zich achterover op het bed vallen en speelde met Betty's lange haarlokken. 'Alsjeblieft, mama, kun je me niet iets voorlezen?' Ze nestelde zich weer op Betty's arm. 'Misschien over Pietje Kortstaart?'

Betty moest lachen om de uitgekookte manier van doen van het meisje, maar ze kon niet ontkennen dat ze net zo van deze ochtendlijke momenten genoot als haar dochtertje. Het kleine, stevige lichaam van het meisje in de flanellen pyjama tegen haar eigen lichaam voelde heel troostrijk, en ze pakte het boek. Ze schoof haar eigen boek aan de kant – dan las ze vanavond wel wat langer – en begon: 'Het was een mooie zomer. Pietje genoot erg van het leven op het platteland...'

Toen ze uiteindelijk de keuken binnenkwamen, was Iris al pap aan het maken en bezig met de koffie. Betty had erg haar best gedaan op Tina's warrige haar, dat nu netjes in twee vlechten achter haar oren zat, en de jurk van het meisje was gekreukter geweest dan ze had gedacht.

'Goedemorgen, Iris.'

'Goedemorgen.' Iris dekte snel de keukentafel voor vier personen en Betty trok de stoel voor haar dochtertje naar achteren, zodat Tina zelf kon gaan zitten. Ze schonk surrogaatkoffie in een kopje en nam een slok.

Haar broer Edvin kwam de keuken in met strepen van de kam nog in zijn natte haar. Hij borstelde zijn uniform af en draaide en wrong zich in bochten om te zien of zijn broek goed zat.

Ze lachte om zijn capriolen. 'Ach lieverd, dat komt niet zo nauw. Je ziet er echt keurig uit, broertje.'

Ze stak haar hand uit om speels door zijn haar te woelen en hij boog zich op het laatste moment buiten haar bereik. 'Niet doen. Ik heb net mijn haar gekamd.' Edvin glimlachte naar Iris en ging aan tafel zitten.

Iris glimlachte terug en schonk koffie voor hem in, terwijl hij de pap at die ze had neergezet.

Betty's jongere broer woonde al bijna een half jaar bij hen in de villa en had eindelijk zijn felbegeerde baan als tramconductor gekregen.

Betty nam een hap van haar boterham terwijl ze haar dochter te eten gaf. Het meisje was eigenlijk te groot om gevoerd te worden, maar als ze haar pap zelf moest opeten duurde het 's ochtends altijd een eeuwigheid. Betty wilde graag dat het meisje goed had gegeten voordat ze zelf de tram naar de stad nam. Ze glimlachte naar haar broer en vroeg: 'Laat je me de volgende keer gratis meerijden, Edvin?'

Haar broer snoof en rolde met zijn ogen naar Iris, die met hem meelachte en zei: 'Ja! Nu jij de kaartjes regelt, mogen we toch wel gratis meerijden, Edvin?' Ze ging tegenover hem zitten.

In de jaren dat Iris bij hen was, was Betty aan haar gehecht geraakt. Ze was net zo opgewekt en trouw als haar oudere zus Viola, ze kon toveren met eten in deze tijd van rantsoenering en kon uitzonderlijk goed omgaan met de kleine meid. Met haar warme, vrolijke en ongecompliceerde karakter was ze een deel van de familie geworden.

Edvins blikken naar Iris onthulden nog warmere gevoelens, maar Betty vermoedde dat het doelwit van die gevoelens zelf hem vooral als broertje zag.

'Ik was van plan met Tina naar de markt te gaan om te kijken of ze lekkere groenten hebben voor een soep. We hebben toch nog bouillon van zondag?' Iris keek Betty vragend aan, die het laatste restje pap doorslikte en de borden naar de gootsteen bracht.

Edvin glimlachte breed naar haar en stond op. 'Misschien kunnen we zelfs een toetje krijgen?' Hij wierp een blik op de keukenklok, trok zijn uniformjasje aan en knipoogde naar Iris, die lachte.

Ze hoorden hem vals fluiten toen hij het hek opende om naar de tram te gaan.

'Wat is Edvin toch open en spraakzaam geworden sinds hij hier woont, Iris. Ik ken hem bijna niet terug. Vroeger zei hij nauwelijks

een woord.’ Betty dronk haar laatste beetje koffie op en keek haar broertje na.

Iris antwoordde: ‘Het is inderdaad bijna niet te geloven. Maar dat gebeurde ook met onze Göte toen hij naar de stad verhuisde. Hij was zo verlegen en stil, maar sinds hij bij de timmermanswerkplaats is begonnen, kan hij praten als Brugman. Of zoals Viola!’

Ze lachten. Er was niemand zo spraakzaam als Viola, vooral niet nadat ze was getrouwd en huisvrouw was geworden. Betty en Iris maakten er altijd grapjes over als ze haar en haar gezin troffen.

Iris veegde Tina’s mond en handen af met een doekje en wendde zich tot Betty, die het jasje van haar mantelpakje aan het dichtknopen was. ‘Wat vind je, zal ik wat eieren gebruiken om iets lekkers te maken voor na de soep? Of moet ik ze bewaren?’

Betty glimlachte en pakte haar hoed om hem voor de spiegel op te zetten. ‘Weet je, Iris, beslis zelf maar. Ze moeten niet verrotten, en we hebben al ingemaakte eieren. Edvin en Tina vinden een toetje natuurlijk altijd lekker. Bovendien komt Anna binnenkort op bezoek, en die neemt vast eieren, boter en varkensvlees mee van de boerderij.’

Iris knikte met een glimlach en draaide zich naar het aanrecht.

Tina stak haar armen uit naar Betty en gaf haar een stevige knuffel voordat ze met haar pop op de klepbank kroop. Iris had de avond ervoor van een gescheurde handdoek een nieuwe poppenjurk voor het meisje gemaakt en Tina wilde nu graag zien of die paste.

Met een laatste blik in de spiegel trok Betty haar handschoenen aan, waarna ze haar handtas en aktetas pakte en uit de witte villa op de heuveltop met zijn prachtige uitzicht vertrok.

Ze liep met gezwinde pas weg. O, wat was het heerlijk om te lopen! Zou ze helemaal naar de Råsundavägen lopen en daar de tram nemen? Na een snelle blik op haar polshorloge beseftte ze echter dat ze moest opschieten. Oom Mauritz was vandaag op kantoor en ze hadden veel te bespreken. Ze wilde niet dat hij zou denken dat ze haar tijd verbeuzelde en ze wilde niet te laat komen. Eén persoon die zich gedroeg zoals Carl-Axel was voldoende.

Enmaals in de tram ging ze zoals gewoonlijk achterin bij het raam zitten. Daar kon ze goed naar buiten kijken en was ze alleen met haar gedachten.

Als eerste dacht ze aan Carl-Axel. Hij had gisteren gebeld en meegedeeld dat ze zaterdagavond een etentje zouden geven in de villa. De dokter en zijn vrouw zouden komen, en enkele nieuwe vrienden van Carl-Axel die ze niet kende. Daarna had Betty zelf oom Mauritz uitgenodigd en Ester en Sven Thulin, maar de Thulins hadden voor de uitnodiging bedankt. Misschien was het mislukte kerstdiner de reden voor hun afwijzing? Het diner waarbij Carl-Axel zo dronken was geworden dat hij bijna de tafeldecoratie in de brand had gestoken.

Of misschien sprongen ze zuinig om met de paar dagen die Sven nog thuis was. Alle gezonde mannen die nog bij de pinken waren, waren te velde getrokken en waarschijnlijk wilden ze de laatste dagen voordat hij weer werd opgeroepen samen zijn.

Gelukkig zou ze in ieder geval zelf koken, want Iris had vrij en ging in het weekend naar huis. Hopelijk was Carl-Axel in een goede bui, dan kon hij met Tina naar het park gaan en zou Betty alleen in de keuken zijn. Ze glimlachte bij zichzelf – ze verheugde zich erop om te koken. Daar kon ze tegenwoordig echt van genieten, nu ze het niet meer elke dag hoefde te doen. Hopelijk kon ze de hand op iets leggen wat ze met goed fatsoen kon serveren. Gelukkig had ze die fijne winkel aan het Odenplan. Betty stond op goede voet met de winkelier en ze wist dat hij zowel haar neus voor kwaliteit als haar bonnenboekje en portemonnee waardeerde.

De zon kwam verder op en toen ze bij het Odenplan uitstapte, voelde ze de warme stralen op haar nek. Alles was zoveel gemakkelijker als de zon scheen. Het was deze winter net zo afschuwelijk koud geweest als de jaren ervoor, zo niet kouder. De parken in Stockholm waren nog steeds wit, er lag nog sneeuw in de tuin en de vorst zat nog in de grond.

Zoals altijd bleef ze bij de boekwinkel staan om in de etalage te

kijken. Er waren nieuwe romans uitgestald en er lag een prachtige uitgave van de verzamelde werken van Selma Lagerlöf. Ze ademde diep in, alsof ze de geur van boeken hier helemaal kon ruiken. Een boekwinkel! Stel je voor dat je in een boekwinkel werkte... Ze glimlachte en zag zichzelf nieuwe, lekker ruikende boeken in de kasten zetten. De oude aandrang om naar binnen te gaan en te genieten van al die boeken overviel haar, maar de winkel was nog niet open en ze moest snel naar kantoor.

Toen ze over de Gyldéngatan liep, wierp ze routinematig ook een blik op de Stadsbibliotheek en ze keek even omhoog naar het Observatorielunden. Ze stond zichzelf toe om een paar minuten herinneringen op te halen. Herinneringen aan zijn mooie gezicht, dat ze nauwelijks meer voor zich zag, aan hun gesprekken, brieven, zijn ogen die zo op die van Tina leken.

O Martin, allerliefste Martin! Zoals altijd slaakte ze een diepe zucht en ze zette de gedachten uit haar hoofd. Het was nu al zo lang geleden, ruim vier jaar intussen. Ze was een ander mens geworden en haar leven zag er totaal anders uit. Hij behoorde tot het verleden. Misschien was hij wel dood...

Zoals gewoonlijk huiverde ze even alsof ze iets onaangenaams van zich af wilde schudden. En zoals gewoonlijk trok ze haar mondhoeven op tot een flinke glimlach, waarna ze haar rug rechtte en aan de Norrtullsgatan de lift in stapte. Op de tweede verdieping lag het kantoorje van de uitgeverij, de Småtrycksförlaget.

Ze werd altijd kinderlijk blij van een ritje met de lift en keek dan in de spiegel om zich ervan te verzekeren dat haar hoed en haar in een chignon opgestoken haar goed zaten.

2

‘Goedemorgen!’ zei Tora, die even opkeek van haar bureau en naar haar glimlachte.

Betty glimlachte hartelijk terug. ‘Goedemorgen, Tora!’

‘Er zijn wat nieuwe drukproeven. Ik heb ze doorgekeken en ze zien er uitstekend uit, maar het zou natuurlijk fijn zijn als meer mensen ze beoordeelden.’ Tora stond op en hield een stapel boekjes omhoog die in een doos aan haar voeten lagen.

Betty voelde zich altijd welgemoed door Tora’s dialect uit Dalarna en kordate manier van doen.

‘Kom na de bespreking met directeur Schimmel maar naar me toe, Tora, dan kunnen we het werk van deze week doornemen.’

Tora knikte en richtte zich weer op haar typemachine.

Betty bleef in zichzelf glimlachen toen ze haar kantoor binnenging. Tora werkte nu bijna een jaar als kantoorbediende bij de uitgeverij. Ze herinnerde zich alsof het gisteren was dat Tora voor de deur stond met een aanbevelingsbrief van de typeschool in haar hand en een reverentie maakte.

‘Herinnert u zich mij nog, mevrouw Molander?’

Natuurlijk herinnerde ze zich de kleine Tora uit Orsa, die een heel jaar als dienstmeisje bij de dokter en zijn vrouw aan de Jungfrugatan had gezwoegd voordat ze uiteindelijk ontslag nam. Ze was capabel, had een goed verstand en ze stotterde alleen als ze zich onder druk gezet voelde. Het enige vervelende vond Betty dat Tora haar met ‘mevrouw Molander’ aansprak. Betty haatte die aanspreekvorm en weigerde erop te reageren. Omdat Tora niet in staat was om Betty te

tutoyeren, wrong ze zich soms in vreemde bochten om Betty aan te spreken.

Nadat ze haar haar had gladgestreken, ging Betty op haar bureaustoel zitten. De zon scheen door het raam naar binnen en ze pakte de stapel post van haar onderlegger. Ze wilde net de eerste enveloppe openscheuren toen de deur van het kantoor verderop openging.

‘Betty, ben je daar?’

Ze stond op en boog haar bovenlichaam naar de deur. ‘Hier ben ik, oom Mauritz.’

‘Kom alsjeblieft hierheen met de manuscripten van vandaag!’

Mauritz Schimmel zat aan zijn bureau met een vulpen in zijn hand de uitbetaling van een stapel facturen goed te keuren. Toen Betty binnenkwam stond hij op als de geboren gentleman die hij was en hij drukte licht een kus op haar wang ter begroeting. Toen wees hij naar het uitzicht op het Observatoriumlunden. ‘Wat een heerlijk weer, mijn lieve Betty. Eindelijk wat warmte en zonneschijn na die ijskoude, lange winter.’

Ze stemde ermee in, glimlachte naar hem en ging op de stoel naast hem zitten. Toen spreidde ze de stapel manuscripten van die dag uit.

‘Voordat we beginnen, wilde ik je iets laten zien. Hier.’ Hij bladerde door een stapel papier aan haar andere kant, pakte toen de bovenste helft op en hield die haar voor. ‘We hebben minstens twintig verschillende literaire manuscripten binnengekregen. Dichtbundels, nouvelles en zelfs hele romans. Ik snap niet waarom, want ik heb altijd gezegd dat we dat soort dingen niet uitgeven. Weet jij het?’

Betty keek op. Misschien bloosde ze een beetje. ‘Nou... Ik was niet zo stellig als iemand vroeg of hij het mocht opsturen. Stel je voor dat het een goed manuscript is, dan kunnen we het toch uitgeven? Vind je niet?’

Hij legde de stapel neer en keek haar strak aan. ‘Nee, dat vind ik niet. Van die branche weten we niets, lieve Betty, dus dan moeten we

er niet aan beginnen. Ik weet dat je veel leest en graag literatuur zou uitgeven. Maar het is gewoon ons vakgebied niet. Afgesproken?’ Hij keek haar nog steeds strak aan en ze keek met geveinsde teleurstelling terug, maar moest toen lachen. Hij had natuurlijk gelijk. Zo was het inderdaad. Ze hadden hun succes te danken aan het feit dat ze binnen een bepaalde niche bleven, waar ze erg goed in waren geworden.

‘Je kinderboekjes hebben succes, Betty. Scholen, gezinnen en kleuterjuffen zijn er dol op en ze gaan als warme broodjes over de toonbank. Ik denk dat het door jouw ideeën komt: illustraties en technische tekeningen.’

Betty lachte. Zij had inderdaad een speciale serie educatieve boekjes voor kinderen bedacht, die onverwacht populair was geworden. Dus knikte ze glimlachend en pakte het eerste manuscript van haar stapel, terwijl hij naast haar ging zitten.

‘Hier hebben we er vier die ik echt goed vind. Ze gaan over Gustaaf II Adolf, vliegvissen, Stagnelius en het enten van appels. Ik heb ze doorgenomen en zeker de eerste drie kunnen eigenlijk direct gedrukt worden. De tekst over het enten moet worden geredigeerd en aangevuld met een vorm van illustraties.’

Oom Mauritz bewoog zich snel en ongedwongen terwijl hij knikkend en neuriënd de stapel manuscripten doorbladerde. Met zijn scherpe ogen achter zijn bril las hij de teksten vluchtig en snel door. Af en toe lachte hij, glimlachte hij naar Betty en leunde achterover. Het was niet te geloven dat hij bijna tweeënzeventig was.

Na Tina’s geboorte had oom Mauritz de kleine uitgeverij afgescheiden van de drukkerij. Sindsdien was het bedrijf gegroeid en nu voorzag het in het levensonderhoud van hen beiden, Tora en een manusje-van-alles dat Bylin heette. Maar tot ergernis van Carl-Axel had zijn oom de drukkerij, Förenade Tryck, niet helemaal losgelaten. Het bedrijf was – wederom tot ergernis van Carl-Axel – verhuisd naar een nieuw pand in Kungsholmen, waar nu zowel de drukkerij als het kantoor waren gevestigd.

Het was het eeuwige gespreksonderwerp tijdens gezamenlijke

avondmaaltijden van Betty en Carl-Axel: kon Betty oom Mauritz niet overhalen om eindelijk zijn belofte na te komen en het hele bedrijf aan hem over te dragen?

Maar inmiddels wist ze het antwoord: oom Mauritz was niet blij met de manier waarop zijn neef de drukkerij leidde. Carl-Axel was te wispelturig, onbetrouwbaar en had eigenlijk geen belangstelling voor het langdurig leiden van een bedrijf. Of zoals oom Mauritz het verwoordde: ‘Je man wil helemaal niet als directeur werken. Hij wil alleen maar directeur zijn.’

Daarom bleef oom Mauritz aan als voorzitter van de raad van bestuur, en kon dus een spaak in het wiel steken als directeur Carl-Axel weer eens krankzinnige voorstellen en ideeën had.

Oom Mauritz las nu het laatste deel van de tekst over enten en wees met zijn lange, iets kromme wijsvinger naar het blad. ‘En? Is dit misschien iets voor je vriend? Volgens mij heeft hij het vorige keer goed gedaan met dat tuinboekje, toch?’

Betty glimlachte. ‘Bedoel je Birger? Ja, ik kan het vragen. Hij is meestal blij met extra opdrachten.’

Ze schreef in haar notitieboekje dat ze Birger moest bellen. Ze keek al uit naar het gesprek, omdat Birgers vrolijke kameraadschap zo aanstekelijk en inspirerend was.

Oom Mauritz leunde naar achteren tegen de leuning van zijn stoel en keek haar aan. ‘Lieve Betty, ik denk dat het tijd wordt dat je zelf beslissingen gaat nemen over het uitgeefproces. Regel dit maar naar eigen inzicht en zelfstandig met die Birger. En dan kun je langzaam maar zeker misschien proberen om het uitgeven helemaal op je te nemen. Nou, wat zeg je ervan?’

Ze glimlachte blij en knikte enthousiast. Wat spannend dat ze zelfstandig zou kunnen beslissen over wat geschikte manuscripten waren!

‘Dat wil zeggen: zolang je je maar houdt aan wat we hebben afgesproken.’ Oom Mauritz bewoog schertsend zijn wijsvinger heen en weer en ze lachte.

Rond tien uur, toen Tora de pauze aankondigde en met een dienblad kwam, hadden ze hun overleg afgerond en ze dronken surrogatkoffie en aten koekjes die Tora bij de banketbakker om de hoek had gekocht. Oom at smakkend en genietend van de koekjes terwijl Betty gezichten trok naar Tora. Hoe duur ze ook waren, ze waren echt niet lekker. Heel anders dan de zelfgemaakte koekjes uit de tijd dat nog niet van alles op de bon was. Tora en Betty namen elk maar één koekje, dat ze niet eens helemaal opaten. Oom Mauritz daarentegen veegde de koekkrumels van zijn jasje en verslond het allerlaatste koekje voordat hij het dienblad met koffiebenodigheden aan Tora gaf om weer mee te nemen. Nog kauwend leunde hij tevreden achterover op zijn bureaustoel en hij wreef in zijn handen.

‘Ach, Betty, het gevoel dat ik hier tevreden in het kantoor van mijn eigen bedrijf zit doet me denken aan toen ik vijftien was en wegliep van huis.’

Betty keek hem verbaasd aan. ‘Wegliep van huis?’

Hij lachte zachtjes, met zijn ogen dicht. ‘Heb ik je dat nooit verteld? Nou, stel je eens voor: mijn vader wilde dat ik officier werd, net als hijzelf en zijn broers. Maar dat was niets voor mij. Mijn moeder vond dat ik medicijnen moest gaan studeren, maar dat was ook niets voor mij. Nee, zie je, ik wist al vroeg dat ik het bedrijfsleven in wilde. Ik begon mijn eerste bedrijf al op de dag nadat ik was weggelopen van Asklunda, ons landhuis. Van mijn spaargeld kocht ik een voorraad priklimonade, die ik vervolgens met winst op verschillende veilingen en evenementen overal in Sörmland verkocht. Een grote kostenpost was echter de paardenboer die ik moest betalen om mij met de flessen overal heen te brengen. Maar ik kon een deel van zijn stal huren voor mijn voorraad en overnachtte daar bij mijn flessen in een paardenbox, waardoor ik geld bespaarde. Aan het einde van de zomer had ik mijn startkapitaal bijna verdubbeld en sindsdien zijn de zaken altijd goed gegaan. Ik heb echt genoten van het zakendoen.’ Hij glimlachte in zichzelf voordat hij verderging: ‘Na tien jaar keerde ik terug naar Asklunda. Mijn familie begon opnieuw te zeuren dat ik

officier moest worden, maar gelukkig sprong mijn neef Egon in het zadel en werd cavalerist.' Hij grinnikte tegen Betty, die geïnteresseerd en verbaasd luisterde. Wat wist ze toch weinig over die beste oom Mauritz.

Toen richtte hij zijn blik op het raam en praatte verder, met zijn vingertoppen tegen elkaar gedrukt: 'Ik kocht een drukkerij en trouwde met mijn jeugdvriendin Honorine, iets waar de familie het voor de verandering helemaal mee eens was.' Hij knipoogde naar Betty en vervolgde: 'Hoe dan ook, we hadden veel respect voor elkaar, Honorine en ik, en hadden het best gezellig samen, ook al hebben we geen kinderen gekregen. Tja, ze was al vanaf haar geboorte ziekelijk, haar hele leven dus al, en ze liet me helemaal opgaan in mijn werk. Wat ik altijd heerlijk vond.' Hij viel stil en hij staaarde dromerig in de verte. Tot hij zich plotseling als een hond uitschudde en zijn handen in de lucht hief. 'Al die herinneringen! Ach, ik word oud en dom, Betty. We moeten weer aan het werk. Hup, niet zo zitten luieren, liefje.' Dat laatste zei hij lachend en Betty liep lachend haar kamer weer in.

De middag vloog voorbij en voor Betty het wist was het vier uur. Meestal nam ze uiterlijk om half vijf de tram naar huis om nog wat tijd met Tina door te kunnen brengen. Bedrukt keek ze naar de stapel manuscripten die in de loop van de dag eerder groter dan kleiner was geworden. Er zat niets anders op dan een paar manuscripten mee naar huis te nemen en die vanavond door te lezen. Oom Mauritz was na de lunch al vertrokken en Bylin was bezig met de post.

Plotseling stond Tora in de deuropening.

Betty, die zich opgejaagd voelde, keek geïrriteerd op naar het meisje. 'Ja? Wat wil je?'

De toch al rozige wangen van het meisje werden nog roder, en ze stak een stapel papieren naar voren. 'Ik... i-ik...' Ze bloosde nog meer toen ze beseftte dat ze stotterde en haalde diep adem. 'Dit. Zou dit misschien gelezen kunnen worden?'

Betty fronste maar nam de stapel aan. 'Wat is het?'

‘Teksten. Kleine stukjes en overpeinzingen over, over...’ Ze begon weer te stotteren en viel stil, maar probeerde te glimlachen.

‘Wie heeft het geschreven?’ Betty bladerde argwanend door de stapel netjes getypte pagina’s.

Tora haalde nog eens diep adem, keek Betty strak aan en zei kalm zonder ook maar een spoor van gestotter: ‘Een kennis van me. Ze is dienstmeisje en heeft over haar werk geschreven.’

Betty bladerde nog eens door de stapel papieren en knikte, waarna ze hem boven op de stapel legde om mee naar huis te nemen. ‘Dank je wel. Ik neem het manuscript mee naar huis en zal het vanavond lezen. Is het goed geschreven?’

Tora knikte. Nu was ze opgelucht en ze glimlachte. ‘Ja, ik vind van wel. En grappig.’

Betty keek op de klok. Ze moest ervandoor. Ze propte de stapel papieren in haar aktetas en trok haar mantel aan. Buiten was de zon verdwenen; een ijzige noordenwind zocht zijn weg onder haar veel te dunne kleren. Ze haalde de tram naar huis nog net.

3

Nadat ze had gegeten, met Tina had gespeeld en haar in bed had gelegd, schopte Betty haar schoenen uit. Ze ging op de bank in de woonkamer zitten met een deken over haar benen tegen de avondkou. Wat verlangde ze naar warmte! Voor zeker de zevende keer controleerde ze de verduisteringsgordijnen voordat ze de felle lamp in de leeshoek aan deed.

Iris was bij een vriendin en Edvin was naar de bioscoop met Loffe, een nieuwe vriend. Zij was de enige die nu ‘op leeftijd’ was en thuisbleef. Zuchtend pakte ze de stapel manuscripten en haar notitieblok.

Na een half uur had ze twee manuscripten doorgenomen. Beide waren vrij belabberd. Misschien kon het verhaal over het renoveren van waterputten door. Het andere niet. Ze leunde met haar hoofd tegen de rugleuning en sloot haar ogen. Had ze niet eigenlijk naar Hudiksvall moeten bellen? Nee, vanavond niet. Morgen misschien?

Betty rekte zich uit en gaapte. Ze keek de woonkamer rond. Het was zo mooi en netjes ingericht, met berkenhout en duifblauwe wol, en het uitzicht vanuit het grote raam was geweldig. Ze streek met haar hand over de mooie plaid. Alles zou perfect zijn als ze hier zou wonen met iemand van wie ze hield.

Haar huwelijk met Carl-Axel was woelig. Hij was onberekenbaar, ze begreep hem niet goed en hij had een gat in zijn hand. Van tijd tot tijd waren ze vrienden en bij vlagen hadden ze het heel gezellig. Maar net zo vaak joeg hij haar angst aan en natuurlijk was er geen lichame-

lijke intimiteit tussen hen. Als ze hem een keer aanraakte, trok hij zich terug alsof hij ervan walgde. Tenzij hij dronken en boos was, dan kon hij zowel hardhandig als gemeen zijn.

Hiervan raakte ze in de war en ze schaamde zich, want ze verlangde naar aanraking. 's Nachts had ze hete dromen over Martin, maar ook over vreemde mannen. Dan werd ze warm en hijgend wakker en bloosde beschaamd als ze dacht aan wat ze had gedroomd.

Ze schudde haar hoofd. Er viel eigenlijk niets te missen. Ze moest genoeg nemen met Tina's warme knuffels en de steun van haar vrienden. Ze had haar liefde gehad.

Ze keerde resoluut terug naar het heden. Nog één manuscript en dan was het bedtijd. Ze pakte de stapel die ze van Tora had gekregen en las de voorpagina: *De rechterhand van de vrouw, of de perfecte oplossing voor de dienstmeisjeskwestie* door D. Ienstmeissie.

Betty trok haar wenkbrauw op. Wat was dit? Probeerde iemand grappig te zijn?

Ze leunde achterover en begon te lezen.

Twee uur later legde ze tevreden de laatste pagina weg. Ze had een paar keer hardop gelachen. Het was lang geleden dat ze iets had gelezen wat zo grappig, gedurfd en provocerend was, en ook nog eens goed geschreven. Ook al was er ruimte voor verbetering.

Het was een soort ironische, omgekeerde handleiding voor chique echtgenotes, met adviezen over hoe ze zich moesten gedragen om hun dienstmeisjes er zo snel mogelijk toe te bewegen ontslag bij hen te nemen. Maar het kon ook gelezen worden als een scherp geformuleerde bijdrage aan de 'Dienstmeisjeskwestie', waarover nog steeds veelvuldig gedebatteerd werd in de kranten en zelfs in het parlement. Deze tekst was zo gevat geschreven dat je erdoor werd meegesleept. 'D. Ienstmeissie' schreef alles wat Betty als dienstmeisje had gedacht en gevoeld en ze voelde zich als een kind zo blij met de felle uithalen naar boven. Eindelijk een tekst waaruit bleek wat een vernedering het

kon zijn om als dienstmeisje te werken. Waarin de chique mensen werden uitgelachen en het montere dienstmeisje geprezen. Ja, het was echt een sensationele tekst, die heel vaardig en amusant geformuleerd was. Een beetje ongepolijst en – dat moest ze toegeven – heel vals. Maar goed, ze zou hem morgen al aan oom Mauritz laten zien. Teverden deed ze de leeslamp uit en maakte zich klaar voor de nacht.

De volgende dag kreeg ze in de tram gezelschap van Viola, die boodschappen ging doen in de stad. Zoals altijd voelde Betty zich blijer en sterker door Viola's krachtige verschijning en vrolijke houding. Wat fijn om elkaar te zien!

‘Moet je nagaan: wonen we zo dicht bij elkaar en dan hebben we nog steeds nauwelijks tijd om af te spreken. Jij en de meisjes moeten een keer langskomen.’

Betty gaf een kneepje in de hand van haar vriendin en beloofde om samen met Tina en Iris koffie te komen drinken. Ze mompelde ook een uitnodiging, maar wist dat daar niets van terecht zou komen. Viola kwam niet graag naar de Bergaliden. Zij en Stig waren zeker wel drie keer komen eten, maar Viola mocht Carl-Axel en het huis niet, en vreemd genoeg mochten Carl-Axel en het huis Viola Melin ook niet. Het was alsof Viola's kracht en levendigheid verdwenen zodra ze Betty's huis binnenkwam. Alsof zich een nare geur van jaloezie en afgunst in de lucht verspreidde. De degelijke en vriendelijke Stig kon echter verrassend goed opschieten met Carl-Axel, terwijl Viola kortaf en nukkig werd als ze met z'n vieren waren. Daarom had het contact zich zo ontwikkeld dat Viola en Betty elkaar alleen zagen of dat de ‘meisjes’ naar de lichte flat aan de Råsundavägen kwamen, waar Viola's tweelingzoontjes konden rondrennen en spelen met Tina.

‘Moet je horen, ik heb gisteravond toch zo'n grappige tekst over dienstmeisjes gelezen. Ik denk er zelfs over om hem te laten druk-

ken.’ Geestdriftig liet ze de getypte tekst aan Viola zien, die enthousiast de pagina’s begon te lezen die Betty aanwees.

‘Moet je dit zien! Is het niet kostelijk? En dit...’

Viola schoot een keer in de lach, maar naarmate Betty meer liet zien, klonk haar lach steeds geforceerder.

‘En dit dan? Is het niet enorm grappig?’

Viola las het en vertrok haar mond, maar schoof het manuscript opzij en wees naar het ontspruitende groen in het Hagapark. ‘O, Betty, heb je ooit zo van de lente genoten als dit jaar? Na al die kou?’

Betty wierp een blik door het raam en knikte. Ja, het was mooi. Ja, het was heerlijk na de koude winter. Maar wat vond Viola nou van de tekst? Was die niet grappig? Herkende ze zichzelf niet?

Viola rommelde in haar handtas op zoek naar een poederdoosje met een spiegeltje en werkte haar gezicht bij, dat was gaan glimmen van de hitte in de tram. ‘Jazeker. Het is een grappige tekst, Betty, en heel goed geschreven. Maar ik vind dat er vooral de draak wordt gestoken met alles en iedereen. Inclusief het dienstmeisje. Ga je me niet vragen wat ik in de stad ga doen?’

Betty wilde protesteren, maar kon zich er niet toe zetten en glimlachte in plaats daarvan naar Viola. ‘Nou, vertel het me maar, Viola. Wat ga je doen?’

Viola keek haar oude vriendin met glinsterende ogen en op elkaar geperste lippen aan. Ze trok langzaam haar handschoenen aan, boog haar hoofd en zei zacht fluisterend: ‘Ik ga naar die kliniek aan de Kungsgatan...’

Betty’s ogen werden groot en rond. ‘Naar de kliniek? Ben je ziek?’

Viola glimlachte en fluisterde verder: ‘Nee, nee... Ik ga daar die bescherming halen, je weet wel... Waar Ottar, die journaliste die zich inzet voor seksuele voorlichting, het altijd over heeft. Zodat je niet steeds in verwachting raakt.’ Viola glimlachte met een lichte bloes op haar wangen.

Betty bloosde ook toen ze het begreep, maar glimlachte naar Viola. ‘Wil je geen kinderen meer krijgen?’